

Uzturvielas. Uzturvielu asimilācija. Veselīgs uzturs

Maksims Kudeikins

Greimošana un uzturvielu asimilācija (uzņemšana)

- Apēstā ēdiena fizikālo un ķīmisko pārveidošanu sauc par greimošanu. **To veic greimošanas orgānu sistēma.**
- **Greimošana ir ļoti cieši saistīta ar vielmaiņu un enerģijas maiņu, kā arī termoregulāciju.**
- **Tā ir arī cieši saistīta ar barošanu, kas ir viena no dzīvības pamatpazīmēm**

Uzturvielu lielākās grupas

- Oglhidrāti – organiskas vielas, kas sastāv no oglekļa, ūdeņraža, skābekļa. **Galvenais uzturvielu avots organismā.**
  - Piemēram glikoze, glikogēns (rezerves ogļhidrāts).
  - Glikozi izmanto šūnu elpošanā. Šūnas elpošanas procesā organisms iegūst enerģiju vielmaiņas procesu norisei.
- Olbaltumvielas – organiskas vielas (polimēri), kas sastāv no aminoskābēm. No tām ir būvētas šūnas, audi, orgāni.
- Tauki – gan enerģijas avots, gan šūnu membrānu sastāvdaļa.

Vitamīni

- Vitamīni ir bioloģiski aktīvas vielas, kas nelielā daudzumā vajadzīgas dzīvības procesu normālai norisei.
- Pašreiz zināmi vairāk nekā 20 vitamīni. Tos var iedalīt pēc šķīdības-
  - Taukos šķīstoši K, E, D, A
  - Taukos nešķīstoši B grupas vitamīni, C, un citi

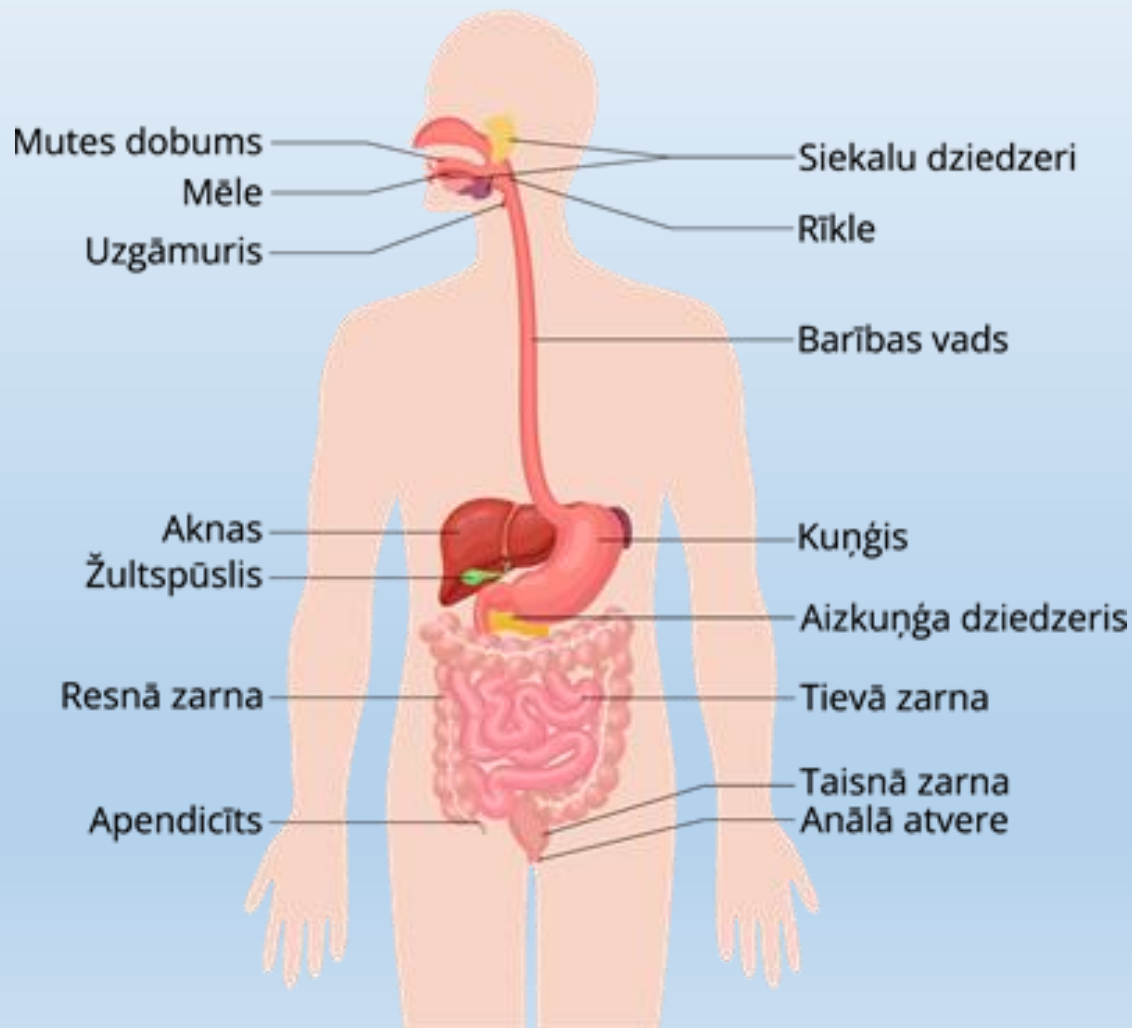
Balastvielas

- Dārzeni, augļi, ogas, rupjmaize satur daudz vielas (piemēram ogļhidrāts – celuloze (augu šūnapvalku sastāvā), ko organisms nespēj pārstrādāt), kuras organismā neuzsūcas (tās sauc par šķiedrvielām)
  - Tās veicina zarnu darbību, saista, izvada kaitīgas vielas, kas rodas resnajā zarnā.

Minerālvielas

- Minerālvielas ir neorganiskas vielas, kas ir vitāli nepieciešamas organisma dzīvības procesos.
- Daži piemēri
  - Kalcija, kālija, nātrijs, fosfors, magnijs un dzelzs sāļi
  - Kalcija un fosfors sāļi – kaulu un zobu stiprība
  - Kalcija sāļi - asinsreči

Cilvēka gremošanas orgānu sistēma

Pareiza uztura ieteikumi

1. Ievērojiet dažādību – piena produkti, gaļas produkti, dārzeņi, augļi, maize, miltu izstrādājumi.
2. Ievērojiet sabalansētību – visām uzturvielām ir jābūt pareizās attiecībās.
3. Ievērojiet uztura mērenību – uzturam ir jāsedz pilnīgi enerģijas patēriņš, taču organismam nedrīkst piegādāt lieku enerģiju, kas uzkrājas traukos.

Uztura piramīda

Produktu ķīmiskais sastāvs un uzturvērtība

- Lai uzinātu, cik enerģijas cilvēks saņem, jānoskaidro, cik daudz enerģijas ir dažādās uzturvielās.
- To izdara, īpašās ierīcēs sadedzinot uzturvielas un izmērot izdalītā siltuma daudzumu.
  - Sadedzinot 1 g tauku, iegūst 9,3 kilokalorijas kcal
  - 1g oglehidrātu - 4,1 kcal
  - 1g olbaltumvielu – 6,6 kcal

E- vielas

- **E-vielas ir pārtikas piedevas, kuras pievieno produktam, lai ietekmētu un mainītu tā īpašības.**
- Katrai pārtikas piedevai ir piešķirts burts "E", kā arī trīs vai četrus ciparu skaitlis.
- Katrai E-vielai ir noteikta maksimālā pieļaujamā deva, lai tā neizsauktu toksisku efektu.
- **Pētījumi liecina: visvairāk jāuzmanās no krāsvielām un garšas pastiprinātājiem.**
- Ieteicams izvēlēties mazāk pārstrādātus, svaigus produktus un gatavot ēdienu mājās, kur E-vielu izmantošana ir samazināta līdz minimumam.

E- vielu iedalījums. Bīstamākās E-vielas ir krāsvielas un garšas pastiprinātāji

Krāsvielas	E 100 – E 199
Konservanti	E 200 – E 299
Antioksidanti, skābuma regulētāji	E 300 – E 399
Emulgatori, biezinātāji, saldinātāji un stabilizētāji	E 400 – E 499
Skābuma regulētāji, irdinātāji	E 500 – E 599
Garšas pastiprinātāji	E 600 – E 699
Dažādi	E 900 – E 999
Papildus ķīmiskas vielas	E 1103 – E 1518

Kaitīgās (E) pārtikas piedevas !

Ļoti bīstamas

E123 E510 E513E E527

Bīstamas

E102 E110 E120 E124 E127 E129 E155 E180

E201 E220 E222 E223 E224 E228 E233 E242

E400 E401 E402 E403 E404 E405 E501 E502

E503 E620 E636 E637

Kancerogēnas

E131 E142 E153 E210 E212 E213 E214 E215

E216 E219 E230 E240 E249 E280 E281 E282

E283 E310 E954

Var sabojāt kuņģi

E338 E339 E340 E341 E343 E450 E461 E462

E463 E465 E466

Veicina ādas slimību veidošanos

E151 E160 E231 E232 E239 E311 E312 E320

E907 E951 E1105

Izraisa diareju

E154 E626 E627 E628 E629 E630 E631 E632

E633 E634 E635

Asins spiediens

E154 E250 E252

Bīstams Bērniem

E270

AIZLIEGTAS

E103 E105 E111 E121 E123 E125 E126 E130

E152 E211 E952

Aizdomīgas

E104 E122 E141 E171 E173 E241 E477

Pārtikas piedevu (E-vielu) iedalījums

Aizliegtās pārtikas piedevas	Pārtikas piedevas, kuras var izmantot visiem pārtikas produktiem nereglamentētā daudzumā	Krāsvielas, kuras nedrīkst realizēt mazumtirdzniecībā.
E 103, E 105, E 120, E 125, E 126, E 128 (ar ES Regulu 884/2007), E 130, E 131, E 191	E 290 - Oglekļa dioksīds E 938 - Argons E 939 - Hēlijs E 941 - Slāpekļis E 942 - Slāpekļa (I) oksīds E 948 - Skābeklis E 949 - Ūdeņradis	E 123 - Amarants E 127 - Eritrozīns E 128 - Sarkanais 2G E 154 - Brūnais FK E 160 b - Annato, biksīns, norbiksīns E 161 g - Kantaksantīns E 173 - Alumīnijs E 180 - Litolrubīns BK

Izmantotās literatūras saraksts

- **A.Valtneris, A.Visocka «Cilvēka anatomija, fizioloģija un higiēna» , Rīga:Zvaigzne 1997.gads**
- uzdevumi.lv <https://www.uzdevumi.lv/p/kimija/9-klase/cilveks-vielu-pasaule-10692/re-ddc7e3a7-854e-4687-a72a-301ed93b4f6b>
- Veselīga uztura ieteikumi pieaugušajiem, Veselības ministrijas rīk.Nr.113, 2020.g.21.maijs